

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА ОҚУШЫЛАР ҮШІН АКАДЕМИЯЛЫҚ ЖАЗУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Байжаканова А.К.

(ғылыми жетекші – п.ғ.к. Акбаева Г.Н.)

Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Қазақстан, Қарағанды қ

Аңдатпа: Мақала мектеп оқушыларына академиялық жазуды үйретуге бағытталып, арналған. Шет тілін оқытуда академиялық жазу дағдыларын қалыптастырудың маңызы зор. Ең алдымен, оқушылардың жазуға деген қызығушылығын ояту керек. Академиялық жазу дағдыларына үйрету оқушының ойлау процесінің дамуына және өз пікірін негізді әрі мазмұнды білдіре алуына ықпал етеді. Жалпы, оқушылардың академиялық жазу дағдыларын дамыту үшін қойылған талаптарға жауап беруі тиіс мотивациялық хат, эссе, сөздік диктант, түйіндеме және т.б. сияқты жұмыстардың түрлері қарастырылып, негізделді.

Кілт сөздер: академиялық жазу, шет тілі, жанрлар, ғылыми стиль, айырмашылықтар, ерекшеліктер.

Академиялық жазу - бұл ақпараттық процестердің қарқынды дамуы жағдайында жаңаша өзекті құзіреттіліктің дәстүрлі түрі мен халықаралық алмасу, академиялық байланыстар, әлемдік білім беру және ғылыми қоғамдастықтарда кеңінен таралған [1, 20].

Академиялық жазылым бүгінгі күні жоғары оқу орнында өзінің ғылыми мәтіндерін оқуға, түсінуге, құрылымдауға және пішімдеуге мүмкіндік беретін табысты оқудың базалық тілдік құзыреттілігі болып табылады.

Академиялық жазудың жанрларын қарастыру үшін біз "жанр" ұғымына жүгінеміз. Жанр-бұл сөйлеу материалын ұйымдастырудың бір түрі немесе басқа сөйлеу стилі. Жанрлық тұрғыдан алғанда, ғылыми сөйлеу - сөйлеудің ең бай түрлерінің бірі болып табылады. Жанрлық әртүрлілік, ең алдымен, мәтіндердің көптеген түрлерінің болуына байланысты [1,5,9].

М.П. Брандес сөйлеу жанрларын "салыстырмалы түрде тұрақты, тақырыптық, композициялық және стилистикалық сөйлеу түрлері" деп анықтайды [2, 168].

Дәстүрлі түрде академиялық жанрлар бастапқы және қайталама болып бөлінеді. Біріншіге ғылыми мақала, академиялық рецензия, монография, диссертация, екіншіге – аннотация, тезистер, автореферат, мамандандырылған энциклопедиялық мақала, ғылыми пікірталас, ғылыми жобаның сипаттамасы жатады. Кез-келген жас ғалым олардың әрқайсысын білуі және иеленуі керек [2, 275].

Жазу әрекетін меңгерту дегеніміз – адам айтар ойын сөзбен, сөйлеммен түсінікті етіп таңбалар жүйесі арқылы жеткізу. Сөйлеу үшін тіл үйренуші

тілдік тұлғалардың бір-бірімен тіркесу, қолданылу тәртібін іс-жүзінде түсініп, өз бетімен қажетіне қарай пайдаланып үйренуі керек. Бұл тілдегі сөздік қор мен грамматиканы меңгеріп, ойда пайда болған ұғымды сөйлемге айналдыруды қажет етеді. Жазуды игеруде тіл үйренуші тілдік тұлғаларды дұрыс қолдануға, сауатты жазуға үйренеді.

Осы орайда, академиялық жазу іскерлігіне анықтама берер болсақ, ол бірнеше себептер бойынша атқарылатын жазуға жатады, себебі академиялық жазу қарапайым анықтама арқылы келуі қиын. Сондай-ақ, академиялық жазу көптеген әр түрлі нысандарда қолданылады. Сипаттамаларда, түсініктемелерде, мысалдарда, мәтін жазуда, хаттарда, ғылыми іс-қағаздарда және т.б. академиялық жазудың іскерлігін пайдаланылады.

Оқушыларға жазбаша жұмыс жазуды үйретудің ең жақсы тәсілі-олардың әрқайсысына тиімді жазу процесін табуға көмектесу. Мұғалімдер оқушыларға қағазға академиялық жазуды үйретудің көптеген жолдары бар, ал студенттер көбінесе мұны жасау үшін өздерінің жеке рәсімдерін табуға тырысады. Шындығында, идея жазу процесін үйрету емес, керісінше оқушыға жұмыс істейтін әдісті табу.

Көптеген авторлар алдын-ала жазуды жазу (prewriting) процесінің маңызды бөлігі ретінде қарастыруы мүмкін. Репетиция немесе ми шабуылы деп те аталатын алдын-ала дайындық нақты жазудан бұрын қандай да бір ойлау процесін қамтиды.

Графикалық ұйымдастырушылар-мазмұнды білдірудің көрнекі құралдарын қолданатын визуалды байланыс құралдары. Олар оқушыларға өз ойларын ұйымдастыруға, визуализация арқылы ақпаратты түсінуге және қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді есте сақтау құрылымын қамтамасыз етудің ең жақсы тәсілі. Иллюстрациялық, коммуникативті және когнитивті функцияларды орындайтын дидактикалық құрал ретінде графикалық ұйымдастырушылар ақпарат тасымалдаушысы ретінде ғана емес, сонымен қатар білім беру жобаларын жоспарлау, мәселелерді шешу, шешім қабылдау, зерттеу және бағалау кезінде студенттердің қызметін қолдау үшін қолданылады.

Графикалық ұйымдастырушылар оқушыларға өз ойларын ұйымдастыруға, визуализация арқылы ақпаратты түсінуге және қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді жады үшін құрылымды қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін ең жақсы әдіс [3,155].

Негізден графикалық ұйымдастырушыларды пайдалану керек?

1. Оқушыларға өз идеяларын үйлесімді мәтінге айналдыруға көмектеседі.
2. Ұғымдарды / идеяларды ұйымдастыруды немесе құрылымын көрсетуге көмектеседі.
3. Ақпараттың қалай байланысты екенін нақты көрсетеді.

Бір графикалық ұйымдастырушымен жұмыс нәтижелері әртүрлі болуы мүмкін. Бұл сабаққа дайындық деңгейіне ғана емес, сонымен қатар проблемаға қатысты мінезге, ойлау жылдамдығына, көзқарастар мен

көзқарастарға да байланысты. Біреу белгілі бір терминмен таныс болуы мүмкін, біреу үшін бұл жаңа. Кейбіреулер өз ойларын бір сөйлеммен тұжырымдау үшін жеткілікті, ал басқалары толық жауап жасайды. Ең бастысы, олар одан әрі жұмыс кезінде басшылыққа ала алады, сұрақтар қойып, оларға жауап бере алады, өз ойларын білдіріп, қорытынды жасай алады. Ұйымдастырушылар кез-келген күрделілік пен жанрдағы мәтіндерді терең және мағыналы талдауға ықпал етеді; схемада мәтіннің құрылымын, жеке кілт сөздер мен терминдерді көрнекі түрде қараңыз. Олар сонымен қатар жазбаша жұмыс үшін ғана емес, ауызша сөйлеу үшін де ресурс ретінде қызмет етеді [3, 205].

Әр түрлі ұйымдастырушыларды қолдану оқушылардың академиялық жазуын дамытуға ғана емес, сонымен қатар ауызша сөйлеуді дамытуға да ықпал етеді. Ұйымдастырушылар әр түрлі стильдер мен жанрдағы ауызша және жазбаша жұмыстарды (мақала, әңгіме, эссе, эссе, анықтама, сұхбат, үндеу және т. б.) бағалауға ықпал ететіні белгілі болды.

Академиялық жазу мен жазбаша сөйлеудің басқа жанрларының арасындағы айтарлықтай айырмашылық дәйексөздер мен сілтемелерге негізделген. Егер академиялық жазу жанры аясында бір нәрсе туралы шешім қабылданса, онда автордың жеке пікірі басқа автордың бұрын жариялаған пікірімен байланысты болуы мүмкін [4, 107].

Басқа авторлардың еңбектеріне сілтемелер академиялық әдебиетте маңызды орын алады, өйткені олар зерттеушінің әдебиеттерді оқып, түсінген идеяларын және болашақ жұмысына проблемалар мен әртүрлі көзқарастарды біріктіргенін көрсетеді.

Академиялық жазудың реңктері тақырыптық аймаққа және жұмыс жазылған академиялық пәнге байланысты айтарлықтай өзгеруі мүмкін.

Академиялық жазылымда әрдайым тыныс белгілері мен грамматика ережелері сақталады, өйткені егер оқырман бір нәрсені түсінбесе, онда ол автордың ойларын оқи алмайды. Сондықтан мәселенің жеткізілуі нақты болуы маңызды.

Сөз әрекетінің бір түрі ретінде жазу тіл үйренушіден өз ой пікірін екінші адамға жүйелі түрде қағаз бетіне түсіре алуды, кәсіптеріне қатысты түрлі шығармашылық жұмыстарды (реферат, аннотация, мақала, тезис, конспект, келісім шарт, хат, пікір жазу т.б.) орындауды, ресми іс- қағаздарды сауатты жаза білуді талап етеді [5, 562].

Егер оқытуды тұтас жүйе ретінде алып қарасақ, оның екі құрастырушысы бар: оқытушы(мұғалім) және оқушы (оқушы,студент). Оқытушы оқушының оқуға деген қызығушылығын оятып, оны басқарып, бағыттап отыруы керек. Оқу – өте белсенді процесс, онда оқушы оқыту жұмыстарының бәріне қатысуы керек. Бұл екі жақты іс-әрекет: біріншісі – оқытады, екіншісі – оқиды, мұнда екі жақтың атқаратын іс – әрекетін бөлек қарауға болады. Интернет ресурс грамматиканы талқылау барысындағы жазу мен академиялық жазу арасында көптеген айырмашылықтар бар. Академиялық жазу барлық тілдер үшін күрделі жазу түрі. Ағылшын тілі

ғылымында академиялық жазу іскерлігі сөздердің дәлдігін талап етеді. Сондай-ақ, логикалық құрлымына, конвенциялық сілтемелеріне және сөз құрлымындағы сөздердің шешендігіне назар аудару қажет. Сонда академиялық жазу барысы жиірек қол жетімді болады. Академиялық жазу іскерлігінде мақсатын дұрыс қою, көлемді мазмұн мен материалды логикалық тәртіппен ұсыну және оны тұжырымға келтіру маңызды. Академиялық жазу іскерлігіне оқшауланған және объективті көзқарас қажет. Академиялық дәлел логикаға жүгінеді, интеллектуалды ұстанымның қолдауына дәлелдемелер береді және ол эмоциялық шағым жетіспеушілігін айырады. Осы тұрғы да академиялық жазу іскерлігі турасында сыни тұрғыдан ойлау керек. Сыншыл болу біреудің жұмысын мадақтау немесе оны жоққа шығару емес. Тиісінше жазылған мәтінге жақын болуды білдіреді[6, 208].

Сонымен, академиялық жазу-бұл зерттеушіге ғылыми мәтіндерді оқуға, түсінуге және жазуға мүмкіндік беретін тілдік құзыреттілік. Дәстүрлі түрде академиялық жанрлар бастапқы және қайталама болып бөлінеді және олар өз кезегінде белгілі бір түрлерге бөлінеді. Академиялық жазу жанрларының бірқатар ерекшеліктері бар:

- қарапайым құрылым (Кіріспе, Негізгі бөлім, Қорытынды),
- басқа авторлардың жұмыстарына сілтеме жасау,
- болашақ аудиторияны білу,
- сөздердің анықтығы мен дәлдігі,
- пунктуациялық, грамматикалық және орфографиялық ережелерге сүйену.

Әдебиеттер тізімі:

1 Гринев С.В. Терминологияға кіріспе: оқу құралы .- М.: "Академия" баспа орталығы . – 200. – 8Б 5,9-20

2 Брандес М.П. Мәтінді аудармаға дейінгі талдау: Оқу. ин-ттар мен шетел. тіл. факультеттеріне арналған жәрдемақы.– 3-ші басылым. – М.: НВИ-ТЕЗАУРУС. – 2001. – 168 б.

3 D. Coyle., P. Hood., D. Marsh CLIL content and language integrated learning. Cambridge: Cambridge University Press. – 2010. – Б 155- 205

4 Островская Е.С. Академиялық жазу: ағылшын тілінде академиялық жазудың тұжырымдамасы мен практикасы. –3-ші басылым. – 2013. – 107 б.

5 Матвеева Т.В. Лингвистикалық терминдердің толық сөздігі.- 1-ші басылым.- Д.: Финикс. – 2010. – 562 б.

6 Оразбаева Ф.Ш. Тілдік қатынас: теориясы және әдістемесі.- 2-ші басылым. – 2012. – 208 б.